

Miljöpartiet: Med vittring på regeringsmakten

Fredrika Lagergren & Maria Oskarson

The Green Party – With a Scent of Governmental Power

In the 2014 national election the Green party (MP) had hopes to become Sweden's third largest party. Instead it lost voter support from 7.3 to 6.9 percent, but still ended up in government. The following analysis of MP in the 2014 elections depart from the party's background as a new and alternative party based in the new divisions that have emerged due to globalization and the post-industrial society. We argue that this characterizes both the party's inner workings and its electoral base as its ability to act in the parliamentary arena. At the same time, we note that the party voters still mainly associate the party with environmental policy, which link the election results to the saliency of environmental issues on the political agenda. We conclude by noting that the Green Party can be seen as a very modern party well adapted to the multi-level democracy which today characterizes Sweden.

Inledning

År 2014 var ett historiskt år för Miljöpartiet. Europaparlamentsvalet i maj var en stor valframgång med 15,4 procent, vilket gav den gröna valrörelsen rejäl skjuts med opinionssiffror en bra bit över de 7,3 procent som partiet fått i riksdagsvalet 2010. När valdagen närmade sig föreföll partiet segla i en sådan medvind att många förutspådde att Miljöpartiet efter valet i september skulle vara Sveriges tredje största parti. Det "naturliga samarbetet" mellan Miljöpartiet och Socialdemokraterna tycktes fungera väl som motvikt till den borgerliga Alliansen även om Sverigedemokraternas valkampanj förmörkade sommarhimlen likt ett annalkande åskväder.

När röstsiffrorna var sluträknade på valnatten var stämningen hos Miljöpartiet något dämpad. Partiet gick inte framåt såsom man hade förväntat sig utan tappade i väljarstöd från 7,3 till 6,9 procent. Besvikelsen var stor men partiets samarbete med Socialdemokraterna visade sig vara framgångsrikt. När statsminister Fredrik Reinfeldt under valnatten meddelade att han till följd av Alliansens valnederlag skulle avgå inte bara som statsminister utan också som partiledare, vände sig talmannen till Socialdemokraternas partiledare Stefan Löfven som utan att tveka kallade till sig Miljöpartiets två språkrör

Fredrika Lagergren och Maria Oskarson är verksamma vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

E-post: fredrika.lagergren@pol.gu.se; maria.oskarson@pol.gu.se

Åsa Romson och Gustav Fridolin i syfte att bilda en koalitionsregering i enlighet med utfästelserna under valrörelsen. Vänsterpartiets Jonas Sjöstedt som uttryckt förhoppningar om att få påverka regeringens utformning, ställdes till sin stora besvikelse helt utanför förhandlingarna.

Att Miljöpartiet gjort en lång resa från att ha varit ett nytt och annorlunda parti som sambadansade in i riksdagen 1988, är ställt utom tvivel. Den bohemiska framtoningen fungerade visserligen inte under valåret 1991 då fokus låg på förmåga till ekonomisk krishantering, men 1994 var partiet åter i riksdagen. Sedan dess har Miljöpartiet med framgång lyckats muta in en egen position i den svenska partirymden så till den grad att partiet idag framträder som en trovärdig regeringspartner. Partiet har därmed inte bara klarat det som brukar kallas "representationströskeln" och tagit sig in i riksdagen utan även tagit sig över "relevanströskeln" in i regeringen (Müller-Rommel 2002/2010).

Vi kommer här att diskutera Miljöpartiet relativt antaganden om framväxten av politiska dimensioner där vi ser närmare på partiets ideologiska, organisatoriska och parlamentariska utveckling med stöd i forskning om gröna partier i Europa. Analysen utgår i huvudsak från Jon Burchells "The Evolution of Green Politics. Development and Change Within European Green Parties" från 2002, och Martin Dolezals artikel "Exploring the Stabilization of a Political Force: The Social and Attitudinal Basis of Green Parties in the Age of Globalization" (2010) medan strukturen är hämtad från Sjöbloms teori om partiernas tre arenor: väljararenan, parlamentariska arenan och den partiinterna arenan (Sjöblom 1968).

Partiideologi

Det svenska Miljöpartiet de Gröna bildades 1980 och är enligt Burchell (2002) en tydlig del av den gröna politiska dimension som började ta form i Västeuropa i slutet av 1970-talet och början av 1980-talet. I likhet med t.ex. västtyska Die Grünen har Miljöpartiet sina rötter i de sociala rörelser som växte fram under 1970-talet och där antiauktoritära frihetliga ideal kombinerades med politisk aktivism och, vad vi idag skulle kalla, identitetspolitik. De gröna rörelserna förenar frihetliga ideal i form av en decentraliserad öppen och demokratisk organisation med filosofisk ekologism som sammantaget formar en ideologi om ett hållbart samhälle där det råder såväl ekologisk som ekonomisk balans.

Ekologism eller ekosofi som är den filosofiska benämningen, kan beskrivas som ett alternativ till en antropocentrisk världsbild där människan tilldelats rollen som "skapelsens herre" med rätt att härska och exploatera jordens resurser. Gröna ideologier vilar istället på föreställningen att människor, djur och natur är delar av harmoniska balanserade ekosystem eller kretslopp som utgör grunden för allt liv. Denna nödvändiga ekologiska balans är idag, enligt grön ideologi, allvarligt hotad av klimatförändringar orsakade av mänsklig påverkan

och det är därför av största vikt att ställa om samhällen så att de värnar ekologisk balans snarare än tillväxt (Burchell 2002).

Det ekologiska perspektivet har, framhåller Burchell, en given plats i de gröna partiernas program. I Miljöpartiets partiprogram finns tydliga hänvisningar till ekologismen uttryckt i termer av solidaritet inte bara med människor utan också med djur, natur och det ekologiska systemet (Partiprogram 2013). Partiprogrammet innehåller ett eget kapitel om miljön men idén om ett ekologiskt hållbart samhälle genomsyrar även synen på människan, ekonomin, välfärden och det man kallar "världen", det vill säga utrikes- och säkerhetspolitik inklusive migration.

Ideologiska markörer hämtade från de sociala rörelsernas inriktning på aktivism och decentraliserad organisering syns tydligt i partiprogrammet. Miljöpartiet presenterar sig själv som ett frihetligt decentralistiskt parti som vill "bryta ner alla diskriminerande och ohållbara maktstrukturer i samhället" (Partiprogram 2013:3). Mångfald och bred representation i olika sammanhang är viktiga principer där Miljöpartiet beskriver sig som ett feministiskt parti och hävdar att "varje människa har rätt att vara och växa till den individ som hen vill vara" (Partiprogram 2013:3). För att möjliggöra för så många som möjligt att kunna delta i politiska sammanhang tillämpar partiet en rotationsprincip för politiska förtroendeuppdrag och man vill även sänka rösträttsåldern till 16 år.

Att skrivningarna i partiprogrammet hänvisar till grunddragen i grön ideologi och principer knutna till frihetlighet och aktivism är tydligt. Det är viktigt att notera den vikt som läggs vid själva organisationsformen som en del av en grön identitet. Att delta i stormöten och utomparlamentariska aktioner av olika slag är, i de gröna partierna, ett sätt att föra fram misstro mot hierarkier och auktoriteter snarare än en protest mot den representativa demokratin som grund för samhällsordningen.

Trots att de gröna partierna idag är företrädare på den parlamentariska arenan bygger den gröna ideologin på kategoriska antaganden och principer som är svåra att hantera inom ramen för den parlamentariska arenans kompromisser och köpsläende. Poguntke (2002) pekar på hur Die Grünen i Tyskland mötte starkt motstånd från sina vänner inom anti-kärnkraftsrörelsen när de i regeringsställning tvingades till pragmatiska kompromisser inom det miljöpolitiska området:

Unenthusiastically committed to a policy of gradually phasing out nuclear energy production, Green politicians found themselves confronted by their formerly most loyal allies, the activists of the anti-nuclear movement, which is the nucleus of the ecology movement and the 'birthplace' of the Green party. (Poguntke 2002:143)

Gröna partier, menar Poguntke (2002), ställs således inför paradoxen att den parlamentariska makt som gör det möjligt att åstadkomma förändring även

riskerar att undergräva legitimiteten, i de fall där maktpositionen endast kan nås genom förhandling där avsteg görs från de egna kategoriska principerna.

Det är mycket sannolikt att Åsa Romson under sin tid som klimat- och miljöminister, kommer att ställas inför liknande dilemman som hennes kollega i Die Grünen, eftersom det finns en rad grundläggande principiella frågor – kärnkraftsfrågan är fortfarande ett bra exempel – där socialdemokrater och miljöpartister intar olika ståndpunkter. I Stefan Löfvens regeringsförklaring talas om att ”kärnkraften ska ersättas” och ”att Sverige på sikt ska ha 100 procent förnybar energi” (Regeringsförklaringen 2014:8). Ur Miljöpartiets synvinkel är detta förstas ett steg i rätt riktning men ändå långt ifrån de tydliga skrivningarna som finns i partiets program: ”Vi motsätter oss byggandet av nya reaktorer i Sverige, eller effekthöjning i befintliga, och vill i stället påbörja avvecklingen av kärnkraften omedelbart” (Partiprogram 2013:22).

Partiorganisation – decentralisering och medlemsinflytande

Miljöpartiets ideologiska framtoning som ett grönt parti märks inte minst i den decentraliserade organisationen. I likhet med övriga gröna partier i Europa har partiet behållit den öppna organisation som kännetecknade de nya sociala rörelserna och arbetar därför utifrån principer om deltagandedemokrati och medlemsinflytande (Burchell 2002, se även Barrling 2014). Ett uttryck för detta är den jämförelsevis omständliga förankringsprocedur som tillämpas av partiet där beslut om motioner och inlägg från såväl språkrör som riksdagsledamöter förväntas ha sin bas i ståndpunkter formulerade av riksdagsgruppen och Miljöpartiets kongress. Den enskilda partimedlemmen på gräsrotsnivå har därmed – helt i enlighet med den deltagardemokratiska modellen – principiellt lika stort inflytande som ett språkrör eller en riksdagsledamot vad gäller att kunna påverka partiet (Barrling 2014).

Strävandet efter att komma bort från hierarkiska strukturer formar även synen på ledarskap och återspeglas i att de gröna partiernas företrädare benämns språkrör och inte partiledare. Det svenska Miljöpartiet har två språkrör – en man och en kvinna – som har i uppgift att företräda partiet externt såsom bärare av medlemmarnas intressen och åsikter. Idén att ledarskap ska vara delat och tidsbegränsat har fortfarande stark bäring inom Miljöpartiet, men språkrörsrollen förändrades under Peter Eriksson och Maria Wetterstrand till att alltmer likna en traditionell partiledarroll. Språkrören har därför idag en betydligt starkare ställning vad gäller t.ex. att forma allianser och ingå överenskommelser såsom varande partiets företrädare och uttolkare. Denna modifierade språkrörsroll spelade förmodligen en viktig roll även för partiets utveckling på den parlamentariska arenan då samarbetet mellan Miljöpartiet och Socialdemokraterna inför valet 2010 underlättades av att Mona Sahlin, Maria

Wetterstrand och Peter Eriksson så uppenbart trivdes i varandras sällskap. På liknande sätt vilade samarbetet under valrörelsen 2014 på goda relationer mellan socialdemokrater och miljöpartister som vet var de har varandra och som ser värdet i att regera tillsammans (Eriksson 2014).

Deltagardemokratiska ideal kännetecknar inte bara det interna partiarbetet utan genomsyrar också tilldelningen av förtroendeuppdrag. För att alla ska ha möjlighet att åta sig förtroendeuppdrag för partiets räkning tillämpar gröna partier en rotationsprincip som innebär att ingen tillåts inneha ett och samma uppdrag under en längre tid än 12 år, dvs tre mandatperioder eller två mandatperioder för EU-parlamentet. Denna rotationsprincip tillämpas på nivåer från språkrör till interna uppdrag inom partiet och är en viktig del av den gröna partiidentiteten.

Den deltagardemokratiska aspekten framträder också tydligt i samband med valrörelser då alla medlemmar uppmanas att delta i aktiviteter runt om i valstugor och i andra sammanhang. Under valrörelsen 2014 genomfördes till exempel cykeldemonstrationer och tävlingar inriktade på klimatfrågor. De genomförda aktiviteterna är väl anpassade för Miljöpartiets väljargrupper men fungerar också som ett sätt att bekräfta medlemmarnas egen självbild av partiet och sig själva som engagerade miljökämpar.

Förtroendeposter inom Miljöpartiet tillsätts alltid via omröstningar vid medlemsmöten där samtliga medlemmar inom respektive organisation har lika möjlighet att såväl kandidera som rösta. Det är inte ovanligt att medlemmar under pågående medlemsmöte anmäler sin kandidatur oavsett om det handlar om val till riksdagen, fullmäktigeförsamlingar eller mindre förtroendeuppdrag inom partiet. Partiets valberedning – även den utsedd vid ett medlemsmöte – får därför vara beredd på att de förslag som ägnats mycken möda att ta fram förändras radikalt under ett pågående medlemsmöte. Deltagardemokrati är inte heller något vaccin mot fraktionsbildningar och personkonflikter varför det ibland kan utspelas rätt starka scener i samband med medlemsomröstningar.

Värnandet om mångfald, jämställdhet och jämlikhet innebär i praktiken att hänsyn ständigt måste tas till olika gruppers representation och möjlighet att medverka. Detta gör att arbetet med att ta fram valsedlar och att föreslå kandidater till olika representativa organ kräver mycket förarbete från valberedning och beredningsorgan. Samtidigt innebär direktdemokratiska principer att alla medlemmar ska ges möjlighet att påverka vilka som utses till olika positioner. Valberedningens arbete balanserar därför mellan att tillgodose kraven från den partiinterna arenan och väljararenan vad gäller mixning av kandidater på valsedlarna.

Det finns också en spänning mellan partiföreträdarna – språkrör – som ju är valda inom ramen för den partiinterna arena och de förtroendevalda på den parlamentariska arenan, där de sistnämnda har sitt mandat direkt från väljarna. I enlighet med partiets ”gräsrotsprincip” ska viktiga beslut som fattas i

riksdagen, i landstings-/regionfullmäktige och i kommunfullmäktige förankras hos medlemmarna. Detta blir med automatik problematiskt i de fall där beslutsunderlagen är resultatet av parlamentariska överläggningar förda bakom stängda dörrar. När nu Miljöpartiet tar plats i en koalitionsregering utmanas principerna om deltagardemokrati och medlemsinflytande ytterligare. I enlighet med regeringsformen utses de gröna ministrarna direkt av statsminister Stefan Löfven på förslag av språkrören. Vilka som erbjuds regeringsposter är således inte en fråga som behandlats partiinternt eftersom den uteslutande hör hemma på den parlamentariska arenan och här finns inga krav på att ministrar ska vara partimedlemmar. Det är därför intressant att Alice Bah Kuhnke, när hon först blir uppringd av Gustav Fridolin och tillfrågad om hon kan tänka sig posten som kultur- och demokratiminister, ser till att direkt ansöka om medlemskap i Miljöpartiet (Röstlund m.fl. 2014).

De gröna väljarna

När gröna partier eller miljöpartier började formars runt om i Europa under 1970- och 1980-talet sågs de ofta som något helt annat än de traditionella partierna, vilka ansågs tydligt förankrade i samhällets sociala skiljelinjer. Under senare år har detta synsätt ifrågasatts från många håll då det kunnat konstateras att de flesta gröna partier har en tämligen tydlig och stabil väljarprofil, såväl när det gäller position i den sociala strukturen som när det gäller attityder och värderingar.

En av de mer heltäckande studierna av de gröna partiernas väljare presenteras av den österrikiske statsvetaren Martin Dolezal i artikeln "Exploring the Stabilization of a Political Force: The Social and Attitudinal Basis of Green Parties in the Age of Globalization" (2010) där han analyserar de gröna partiernas sympatisörer i 12 europeiska länder i början av 2000-talet. Utgångspunkten för analysen är diskussionen om att de senaste decenniernas ekonomiska och sociala utveckling till följd av globalisering gett upphov till en ny konfliktlinje mellan "integration" och "avgränsning" (Kriesi et al, 2006 och Kriesi et al, 2008).

Globaliseringens konfliktlinje kan enligt Kriesi et al förstås ur tre aspekter: en ekonomisk, en kulturell och en politisk. När det gäller den sociala basen för denna skiljelinje hänvisar Kriesi et al till globaliseringens "vinnare" och "förlorare". Dolezal antar från denna utgångspunkt att de gröna partiernas sympatisörer finns framförallt bland dem som ses som "globaliseringens vinnare". Hans analys visar också mycket riktigt att de gröna partiernas sympatisörer och väljare till stor del återfinns bland de socio-kulturella specialisterna, det vill säga den "nya" medelklassen som vuxit fram i och med det post-industriella och globaliserade samhällets framväxt. Det handlar om högutbildade människor i yrken inriktade på kommunikation och interaktion med andra, snarare

än på hierarki och produktion (Oesch, 2006). Dessa yrkesgrupper är välutbildade, urbana och förhållandevis unga. De tenderar också att vara verksamma inom den offentliga sektorn och ha en överrepresentation av kvinnor.

När det gäller attityder härleder Dolezal dessa ur den tidigare nämnda skilljelinjen kring synsätt på integration och avgränsning ur ett ekonomiskt, kulturellt och politiskt perspektiv. Han konstaterar att de gröna sympatisörerna inte bara är miljövänliga utan också kosmopolitiska i sin omvärldssyn och positiva till mångkulturalism och till individens frihet (libertarianism). Såväl frågor om statens storlek (ekonomisk vänster-höger) som europeisk integration ser han som möjliga tvistefrågor. Å ena sidan kan de antas vara positiva till välfärdspolitik och ha en syn på jämlikhet som omfattande alla snarare än enbart mellan klasser, men å andra sidan skeptiska till ekonomisk tillväxt då den svårligen är ekologiskt hållbar. Tidigare forskning har dock i huvudsak placerat gröna partier något till vänster i ekonomisk-politiskt hänseende.

Avseende den europeiska integrationen bör de gröna väljarnas kosmopolitiska hållning leda dem till att stödja europeisk integration, medan deras strävan efter decentraliserat beslutsfattande och deltagardemokrati snarare talar emot europeisk integration och övernationellt beslutsfattande. I den empiriska analysen finner Dolezal ett starkt stöd för sin modell och att sociala karakteristika i sig har en minst lika god förklaringskraft för stöd till gröna partier som för stöd till socialdemokratiska partier. De gröna väljarna i Europa utgörs alltså av unga eller yngre medelålders välutbildade människor i större städer, verksamma inom det socio-kulturella området och som förutom att vara miljövänliga i sina attityder också är positiva till mångkulturalism och individualism (Dolezal, 2010). På så vis ses ofta de gröna partierna som något av en motpol till populistiska främlingsfientliga partier. Miljöpartiets väljarbas passar väl in i denna karakteristik.

I den analys av partiernas väljare som Henrik Oscarsson och Sören Holmberg presenterar i boken "Nya Svenska väljare" (2013) karakteriserades Miljöpartiets väljare som till övervägande delen unga och kvinnor. Medelåldern bland Miljöpartiets väljare 2010 var 39,6 år, jämfört med 47,3 för väljare generellt, och 59 procent av partiets väljare var kvinnor. Miljöpartiets väljarprofil avviker enligt Oscarsson och Holmbergs analys också i flera andra avseenden tydligt från valmanskåren i helhet. Partiets väljare har som regel en högre utbildning, har en utbildning inom humaniora, naturvetenskap eller samhällsvetenskap/pedagogik, är såväl uppvuxen samt bosatt i storstad eller större stad, är tjänsteman och har medelhöga till höga inkomster. De har vidare ett högre politiskt förtroende och politiskt intresse än den genomsnittliga väljaren, och även en något högre politisk kunskap (Oscarsson & Holmberg, 2013:116-120). Det finns inga skäl att förvänta sig att denna väljarprofil skulle ha förändrats i valen 2014, då denna distinkta väljarprofil karakteriserat Miljöpartiet under lång tid (SVT, 2014a).

När det gäller den mer politiska profilen är den i vissa avseenden mindre distinkt. Miljöpartiets väljare placerar sig något till vänster om mitten ideologiskt på vänster-högerskalan (Oscarsson & Holmberg, 2013:226). Detta är emellertid en sanning med viss modifiering. Om man istället ser till åsikter i mer konkreta sakfrågor står Miljöpartiets väljare ofta i mitten avseende klassiska vänster-högerfrågor om välfärdsstat, skatter och företagets villkor. Ser man däremot till frågor som tangerar den socio-kulturella dimensionen är som väntat Miljöpartiets väljare mer ideologiskt distinkta, även om de i flera frågor längs denna dimension är ganska lika Vänsterpartiets väljare (Oscarsson & Holmberg 2013: 227-238).

Miljöpartister är betydligt mer negativa till kärnkraft än övriga partiers väljare (med undantag för Vänsterpartiets), och mer positiva till att höja bensinskatten. I valet 2010 var partiets väljare de som var mest negativa till att minska flyktningmottagandet, även om Vänsterpartiets väljare i nästan lika hög grad avfärdade en minskning. Även i den positiva inställningen till att öka ekonomiskt stöd till invandrare så att de kan bevara sin kultur står Vänsterpartiets och Miljöpartiets väljare när varandra, men långt från samtliga övriga partier.

Miljöpartiets väljare är däremot mer positiva till EU än framförallt Vänsterpartiets väljare, vilket är en klart skiljande fråga mellan MP och V. I synen på EU stod Miljöpartiets väljare i valet 2010 närmare det borgerliga blocket än det röd-gröna. Sammantaget kan Miljöpartiets väljares ideologiska profil karakteriseras som grön, post-materialistisk, multi-kulturell och libertariansk. Det svenska Miljöpartiets väljare passar med andra ord väl in i den profil som Martin Dolezal presenterade i analysen av gröna partiers sympatisörer i resten av Europa.

Om man ser till sakfrågeägarskap så är av naturliga skäl miljöfrågor mycket centrala. I den vallokalsundersökning som SVT genomförde i anslutning till riksdagsvalet 2014 var detta tydligt då 42 procent av de intervjuade angav att Miljöpartiet är det parti som har bäst politik avseende miljöfrågor. Inget annat parti uppnådde motsvarande entydiga bedömning avseende något politikområde. Samtidigt var det inget annat politikområde där ens 10 procent av de tillfrågade uppfattade att Miljöpartiet hade bästa politiken. Närmast kom skola och utbildning, där 7 procent nämnde Miljöpartiet och flyktingar/invandring där 6 procent angav Miljöpartiet som bäst (SVT 2014a, s 11).

Om man ser till vilka sakfrågor som Miljöpartiets väljare angav som viktigast för sitt val av parti, var det även här miljön, följt av skola/utbildning och jämställdhet mellan kvinnor och män. De partier som också hade miljön som ett av de viktigaste sakfrågeområdena för partivalet var Feministiskt initiativ, där miljön sattes som tredje viktigaste sakfråga och Centerpartiet, där det var fjärde viktigaste sakfråga (SVT 2014a, s 10).

Om man istället ser på väljarströmmar så lyckades Miljöpartiet enligt Valu endast behålla 50 procent av sina väljare från riksdagsvalet 2010. Endast

Folkpartiet hade ett större läckage, då det endast behöll 43 procent av sina väljare. Av dem som röstade på Miljöpartiet 2010 men övergav dem 2014, var det framförallt till Feministiskt initiativ som strömmarna gick (19 procent) men även till Socialdemokraterna (13 procent) och Vänsterpartiet (10 procent). Sammantaget 7 procent av 2010 års Miljöparti-väljare röstade på något av Allianspartierna i 2014 års val (SVT 2014 a, s 14). Samtidigt vann naturligtvis Miljöpartiet från övriga partier och är dessutom förhållandevis starkt bland förstagångsväljare, varför den begränsade ”troheten” bland miljöpartistiska väljare inte är förödande.

Miljöpartiets resultat i riksdagsvalet 2014 med 6,9 procent av rösterna kan därmed sannolikt tolkas som att de mobiliserade främst sina traditionella ”kärnväljare”, samt generellt vänsterorienterade väljare med ett starkt miljöengagemang och en förhållandevis positiv inställning till EU-samarbetet.

Ska man avslutningsvis reflektera över att Miljöpartiet fick så pass mycket starkare stöd i Europaparlamentsvalet i maj 2014 (15,4 procent) än i riksdagsvalet i september är sannolikt miljöfrågornas relativa vikt av stor betydelse. I Europaparlamentsvalet var miljön den näst viktigaste sakfrågan enligt den Valu som genomfördes då (SVT 2014b), medan miljö kom först på tionde plats i riksdagsvalet som främst handlade om skola, sjukvård och den svenska ekonomin. Miljöpartiets väljare kan uppenbarligen se skillnaden mellan de olika politiska nivåerna.

Miljöpartiets valmanifest 2014–2018 bär rubriken ”Dags för en varmare politik!” och de inledande styckena fokuserar i tur och ordning på ökade samhällsklyftor, klimatförändringar, arbetslöshet, skolan och identitetspolitik. Frågorna återspeglar åsiktsmönstret hos de traditionella gröna väljargrupperna och överensstämmelsen blir än större när man läser vidare under de olika rubrikerna: Klimat och miljö, nya jobb, skola och bildning, feminism och jämställdhet, folkhälsa, livskvalitet och sjukvård, stad och land, migration och lika rättigheter, global rättvisa, ekonomi och arbetsmarknad, kultur och föreningsliv samt demokrati och rättsfrågor.

Under valrörelsen framhöll Miljöpartiet att man hade för avsikt att driva de gröna frågorna inom ramen för en koalitionsregering vilket i någon mening innebär att man öppnade för kompromisser. Trots det drev partiet specifika frågor som man visste skulle bli problem att få igenom i regeringsförhandling med Socialdemokraterna. Miljöpartiet lovade således att stoppa projekt Förbifart Stockholm med motiveringen att storskaliga motorvägssatsningar gynnar bilismen vilket är i strid med klimatpolitiska strävanden. Vidare ville Miljöpartiet stoppa Vattenfalls satsning på kolkraft och kolgruvor i Tyskland. Kolgruvorna som Vattenfall äger ska läggas ner, menar partiet, inte säljas till en annan ägare. För att ge tyngd åt argumentationen använde sig Gustav Fridolin av särskild rekvisita i form av en bit kol som han höll upp och viftade med i TV:s partiledardebatter. Kolbiten blev så omtalad att den till och med fick en egen Facebookgrupp (Gustav Fridolins kolbit) med över tusen deltagare.

Parlamentariska arenan – en ny skiljelinje och strategi?

Framträdandet av gröna partier i de europeiska partisystemen har som framgår av ovanstående resonemang tolkats som uttryck för pågående ideologiska förändringar inom väljargrupper som på olika sätt berörs av globaliseringen. Den gröna ideologin som i Sverige bärs upp av Miljöpartiet, utgår från vad som brukar benämnas postmaterialistiska eller postindustrialistiska förhållnings-sätt eller värderingar. Miljöpartiet är därför inte ett specifikt svenskt parti utan snarare en del av en europeisk politisk strömning med tydlig representation i olika europeiska länder men också i EU-parlamentet. När Miljöpartiet bildades stod Sverige långt ifrån EU och partiet var långt in på 2000-talet motståndare till svenskt medlemskap i EU. Efter folkomröstningen om EU-inträde har EU-opinionen inom Miljöpartiet svängt och 2008 togs skrivningen om EU-utträde bort ur partiprogrammet. Idag har Miljöpartiet vunnit stora framgångar i EU-parlamentsvalen och partiets representanter är väl integrerade i EU-parlamentets gröna partigrupp.

Något som ofta ges en undanskymd plats i analyser om partiers parlamentariska utveckling och strategi är kopplingen mellan de olika politiska nivåer som partiet organiseras på. Burchell (2002) mer än antyder att det svenska Miljöpartiets decentraliserade uppbyggnad av självständiga lokala partier förmodligen påverkat hur partiet långsamt började inse betydelsen av att bygga koalitioner och samarbeten med andra partier. Som exempel framhåller Burchell (2002) erfarenheterna från Miljöpartiet i Göteborg där partiet relativt tidigt hamnade i en vågmästarposition som man förvaltade väl. Detta innebär att partiet även under perioden när det saknade representation i riksdagen betraktades som en pålitlig och viktig samarbetspartner.

Även på den nationella arenan har Miljöpartiet visat sig villig att samarbeta med olika partier för att få igenom en del av sina hjärtefrågor. Ett tydligt exempel på detta är den så kallade Migrationsöverenskommelsen som slöts med Alliansregeringen i mars 2011, för att värna en generös asyl- och migrationspolitik. Denna framgång bidrog förmodligen till att frågan om möjlig samverkan med Alliansen väcktes där mer liberalt orienterade miljöpartister öppet kritiserade strategin att valsamverka med Socialdemokraterna. En av dessa kritiker var Mikaela Valtersson, dåvarande ekonomisk-politisk talesperson tillika riksdagsgruppledare (Valtersson 2011). Valtersson menade att partiets inriktning borde vara att sitta i en regering 2014 – oavsett om denna skulle ledas av moderater eller socialdemokrater. Mikaela Valtersson kandiderade våren 2011 till uppdraget som språkrör men förlorade mot Åsa Romson som stod för en mer ”wetterstrandsk” linje vad gällde regeringssamverkan. Valet av Romson framför Valtersson kan därför ses som en tydlig ideologisk markering från partimedlemmarna om att man önskade se ett fortsatt samarbete med Socialdemokraterna.

Avslutande reflektioner

Miljöpartiet gick alltså från 7,3 procent av rösterna i riksdagsvalet 2010 till 6,9 procent av rösterna 2014. Samtidigt fick de 15,4 procent av rösterna i Europaparlamentsvalet i maj 2014 jämfört med 11 procent i EU-valet 2009. Man kan se resultatet i riksdagsvalet som en storförlust om man tolkar det som att partiet förlorade sympatisörer mellan EU-valet i maj och riksdagsvalet i september. Å andra sidan kan man också hävda att riksdagsval inte ska jämföras med Europaparlamentsval, då det handlar om helt olika politiska institutioner. Ser man det så var valresultatet i riksdagsvalet 2014 ganska stabilt, då partiet endast tappade 0,5 procent från föregående riksdagsval trots att ytterligare ett parti (Feministiskt initiativ) delvis konkurrerade om samma väljargrupper (unga, högutbildade kvinnor). Något som talar för att inte jämföra Miljöpartiets framgång i Europaparlamentsvalet med resultatet i riksdagsvalet är att Miljöpartiet är starkt profilerat på just de sakfrågor som väljarna prioriterar högst i EU-val, nämligen miljöfrågor, medan riksdagsvalet i så mycket högre utsträckning handlar om välfärdspolitik, ekonomi och arbetslöshet där partiet inte har en riktigt lika entydig profil. Mycket tyder på att väljarna kan se skillnad!

Miljöpartiet framstår idag som ett etablerat samhällsbärande parti villigt att delta i kompromisser och koalitioner för att få del av makten. Koalitionsregeringen Socialdemokraterna/Miljöpartiet vilar dock på ett ganska skralt underlag. När Sverigedemokraterna i kraft av sin vågmästarposition utmanade den negativa parlamentarismens princip och aktivt röstade emot regeringens budgetproposition till förmån för Alliansens förslag, kastades Sverige rätt in i en regeringskris. Hotet att utlysa extraval hängde tungt över den svenska politiska debatten ända fram till den 27 december då de fyra Allianspartierna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet, slöt den så kallade Decemberöverenskommelsen. Frågan är om denna överenskommelse är tillräckligt robust för att hantera vad som kan hända om Alliansen upplöses så att de olika partierna börjar driva egna agendor. Det återstår också att se hur Miljöpartiet kommer att hantera sitt förflutna som aktivistparti när det nu är en del av samhällets maktelit och därmed kan avkrävas ansvar för politiska beslut som inte tar utgångspunkt i gröna idéer.

Miljöpartiet har en mycket stark ställning i storstäderna vilket inte minst inneburit att partiet haft stora framgångar i kommunalvalen i Stockholm, Göteborg och Malmö. Lämpligt nog så är det också på lokal nivå som många viktiga miljöpolitiska frågor bäst hanteras. Det är i städerna på den lokala nivån som klimatfrämjande åtgärder av stor betydelse kan vidtas såsom att bygga cykelbanor, införa sopsortering och bygga anläggningar för att hantera detta, servera vegetariska rätter i skolan och på äldreboenden, bygga ut kollektivtrafik osv. Det är också värt att notera att i de senaste valen till Europaparlamentet har miljöfrågor och även frågor om livsmedelskvalitet stått mycket högt på väljarnas

dagordning, och detta är frågor där Miljöpartiet har något av sitt ”sakfrågeägarskap” (Oscarsson & Holmberg, 2010; SVT, 2014b). Det förefaller alltså vara något annat än den traditionella politiska skiljelinjen mellan stad och land – centrum/periferi – som återspeglas här; en ny geopolitisk relation där staden samspelar med en överstatlig nivå (EU).

Den amerikanske statsvetaren Benjamin R. Barber har formulerat en intressant tes om hur staden alltmer kommit att utmana staten som den mest inflytelserika politiska aktören (Barber 2013). Medan nationalstater uppträder som territoriella rivaler på den internationella politiska arenan arbetar städernas politiska ledare – ”mayors” – för ökad samverkan genom att bygga nätverk med andra städer kring frågor som berör människors vardag.

Cities are increasingly networked into webs of culture, commerce, and communication that encircle the globe. These networks and the cooperative complexes they embody can be helped to do formally what they now do informally: govern through voluntary cooperation and shared consensus. (Barber 2013:5)

Den lokala politiska nivån – staden – blir alltså, enligt Barbers resonemang, allt viktigare för den politiska utvecklingen i världen. Städerna skapar gemensamma nätverk och/eller positionerar sig på internationella eller överstatliga arenor där de driver frågor som rör stadens medborgare. Ur den synpunkten är det intressant att lägga märke till att den gröna dimensionen ”supervalåret” 2014, är som mest synlig i valen till EU-parlamentet och till de lokala/regionala församlingarna. Det är också intressant att notera att de gröna väljarna är som starkast i storstäderna medan ”motparten” Sverigedemokraterna är som starkast i de områden där miljöpartiet har minst antal röster.

Miljöpartiet är i mångt och mycket ett modernt parti, förankrat i nya skiljelinjer kopplade till globalisering och det post-industriella samhället. Kanske är det rentav så modernt att det också kan ses som ett ”flernivåparti” som återspeglar att politik idag är så mycket mer än vad som försiggår på den nationella parlamentariska arenan?

Referenser

- Barrling, Katarina, 2014. ”Från maskrosäng till tuktad rabatt? En studie av partikulturell förändring i det svenska Miljöpartiet”, *Statsvetenskaplig tidskrift* 116, s 95-121.
- Burchell, Jon, 2002. *The Evolution of Green Politics: Development and Change Within European Green Parties*. London: Routledge.
- Bomberg, E., 2002. ”The Europeanisation of Green Parties: Exploring the EU’s Impact”, *West European Politics* 25:3, s 29-50.
- Dolezal, Martin, 2010. ”Exploring the Stabilization of a Political Force: The Social and Attitudinal Basis of Green Parties in the Age of Globalization”, *West European Politics* 33:3, s 534-552.

- Eriksson, K., 2014. "S och MP närmar sig varandra", *Dagens Nyheter*, tillgänglig på <http://www.dn.se/valet-2014/s-och-mp-narmar-sig-varandra/>, citerad 10/5 2015.
- Kitschelt, Herbert, 2004. "Diversification and Reconfiguration of Party Systems in Postindustrial Democracies", *Europäische Politik* 03.
- Kriesi, H., Grande, E., Lachat, R., Dolezal, M., Bornschier, S., & Frey, T., 2006. "Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared", *European Journal of Political Research* 45, s 921-956.
- Kriesi, H., Grande, E., Lachat, R., Dolezal, M., Bornschier, S., & Frey, T., 2008. *West European Politics in the Age of Globalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Müller-Rommel, Ferdinand, 2002/2010. "The Lifespan and the Political Performance of Green Parties in Western Europe", *Environmental Politics*, 11(1), s 1-16.
- Oesch, D., 2006. *Redrawing the Class Map. Stratification and Institutions in Britain, Germany, Sweden and Switzerland*. New York: Palgrave Macmillan.
- Oscarsson, Henrik & Holmberg, Sören, 2010. "Åsiktsröstning", s 103-124 i Oscarsson, Henrik & Holmberg, Sören (red.), *Väljarbeteende i Europaval*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen.
- Oscarsson, Henrik & Holmberg, Sören, 2013. *Nya svenska väljare*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Partiprogram, Miljöpartiet de gröna, 2013. www.mp.se
- Poguntke, Thomas, 2002/2010. "Green Parties in National Governments: From Protest to Acquiescence?", *Environmental Politics*, 11:1, s 133-145.
- Regeringsförklaringen, 3 oktober 2014. www.regeringen.se/content/1/c6/24/71/20/9d251590.pdf
- Röstlund, L. m.fl, 2014. "Alice Bah Kuhnke ny kulturminister", *Aftonbladet*, tillgänglig på <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article19637111.ab>, citerad 10/5 2015.
- Sjöblom, Gunnar, 1968. *Party Strategies in a Multiparty System*. Lund: Studentlitteratur.
- SVT, 2014a. SVT:s vallokalsundersökning Riksdagsvalet 2014. www.svt.se/svts/article2323667.svt/binary/SVT_ValuResultat_riksdagsval_2014_PK_0914.pdf
- SVT, 2014b. SVT:s vallokalundersökning EUP-valet 2014. www.svt.se/nyheter/val2014
- Valtersson, M, 2011. "Miljöpartiet måste vara berett att bilda regering med M", *Dagens Nyheter*, tillgänglig på <http://www.dn.se/debatt/miljopartiet-maste-vara-berett-bilda-regering-med-m/>, citerad 10/5 2015.